

Mellékletek:

## Alsódabasi Magyarok Nagyasszonya templom

Előjáróban emlékeztetni szükséges arra, hogy a Tisztelt Értéktár Bizottság a kulturális örökség kategória részeként 2020. októberében fogadta el a „Dabasi Halász Mária (1822-1907) templomalapító tevékenysége” címmel benyújtott javaslatot. Ennek figyelembevételével jelen összeállítás az Alsódabasi Római Katolikus Templom épített környezet kategóriába tartozó vonatkozásait tárgyalja.

A templom földhivatali nyilvántartás szerinti címe: Dabas, Szent István út 36. Helyrajzi száma: Dabas, belterület, 2130 hrsz. A kivettként nyilvántartott templom területe 1962 m<sup>2</sup>. Helyi védelem alatt áll, a bejegyző határozat száma: 37695/2012.05.16.

Építészeti, műemléki jellemzőit az alábbi forrásokból ismerhetjük meg:

- A Városépítési Tervező Vállalat 1954. évi vizsgálata:

„Szent István-út 28. ROM. KAT. TEMPLOM. – VÁROSKÉPI JELENTŐSÉGŰ. Oromfal feletti hagymasisakos középtoronnyal, azon félköríves ablak, felette órapárkány. Középen klasszicista főbejárat. Két oldalt 1+3 ablaktengellyel. Az ablakok félköríves záródásúak. Baloldalt kiálló sekrestye. Épült 1800 körül. [Téves adat! – V. F.] Lehetőleg fenntartandó.”

- Dercsényi Dezső művészettörténész 1958. évi akadémiai kötete:

### „ALSÓDABASI R. K. TEMPLOM

Története: Épült 1884-ben. Eredeti állapotáról az alaprajzok, metszetek és a homlokzat rajza tájékoztat: Toronynélküli, egyhajós épület, a homlokzaton íves ablakokkal és bejárat, magas oromzattal.

Jellege: Részben átépített klasszicista épület.

Külső: Sima homlokzattól enyhén előrelépő toronnyal. Kapuja félpilléres szegélyű és íves, fülkét képező oromzattal záródik. Főpárkánya felett egyszerű félromzat posztamensekkel. Közül a tornyon kerek ablak. A felső toronyemeleten párkány, lizénás keretelésű, félköríves ablak, óraszámplap és egyszerű sisak. Bal oldali homlokzatán három keret nélküli, a bejárat felőli részen egy, a felső toronyablakhoz hasonló keretelésű ablak. Jobb oldali homlokzatán kis oldalbejárat, három ablak, a szentély mellett sekrestye-toldalék. Félköríves szentélyzáródás két ablakkal.

Belső: Sík mennyezetű tér, három félköríves nyílású kórusrész és félköríves diadalív.”

Dr. Szokody Gyula református lelkész 1975. évi tanulmánya:

„Római katolikus templom. Biksza Miklós út 422. Épült 1884-ben, egy tornyú, simahomlokzattól előtörő toronnyal, félköríves ablakzáródással és félköríves szentéllyel. Klasszicista főbejáratát később alakították ki. Műemlékjellegű.”

Czagányi László helytörténész 1994. évi régiós összeállításából:

## „Alsódabasi római katolikus templom. Műemlék.

A (Történelmi előzmények és adatok): A főleg a XIX. század második felében megszorodott r. katolikus lakosság érdekében építtette 1884-ben 35.294 korona költségen (a Juhász családból származó s a Halászok egyike által adoptált, később református hitről katolizált) Halász Zsuzsanna, Dániel és – főleg – Mária. Ők adták az egyháznak templom, parókia és tulajdonbirtok céljára azt a 114 kat. holdas ingatlant is, mely a mai parókiától a Kossuth utcáig és a Lakos doktor utcáig tartó négyszöget foglalta el.

B (A templom jellege): Az eredetileg torony nélkül magas oromzatú homlokzattal tervezett épülettől eltérően, mai formájában egy szabadon álló, egytornyú, egyhajós klasszicista stílusú templom – részben átépítve.

C (A templom külsejének műemléki leírása): Tornya a sima homlokzattól kissé előrelépő. Félpilléres szegélyű íves kapuja fölkét képező oromzattal záródik. (Felirata szerint „Ezen róm. katolikus szentegyház /ISTEN DICSŐSÉGÉRE / és a BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIÁNAK / mint Magyarország védasszonyának tiszteletére emeltetett / HALÁSZ DÁNIEL, HALÁSZ ZSUZSÁNNÁ / és HALÁSZ MÁRIA testvérek / kegyes alapítványából. Az 1884. évben”)

Főpárkánya felett egyszerű félomzattal képeztek ki posztamensekkel, közbül a tornyon kis kerek ablakkal. A felette lévő toronyemeleten párkány, lizénás keretelésű, félköríves ablak, majd toronyóra látható, felette egyszerű hagymasisakkal. A templom baloldali homlokzatán három keret nélküli, a bejárat fölötti részen egy, a felső toronyablakhoz hasonló keretelésű ablak. A jobb oldali homlokzaton kis oldalbejárat, három ablak, a szentély mellett sekrestye-toldalék. A szentély félköríves záródású, rajta két ablak.

D (A templombelső műemléki leírása): Síkmennyezetű templomtér elején három félköríves nyílású kórusrész és félköríves diadalív látható.”

További, a templom történetéhez kapcsolódó adatok:

- Az alsódabasi római katolikusok létszámának és számarányának alakulása a 19. század közepétől a 20. század közepéig:

1848:	332 fő	28%
1850:	628 fő	40%
1857:	683 fő	46 %
1870:	462 fő	25 %
1900:	1360 fő	63 %
1910:	1492 fő	63 %
1920:	1579 fő	62 %
1930:	1676 fő	65 %
1941:	1726 fő	66 %

- Halász Zsuzsanna és Szucsánszky Györgyné Halász Mária összes ingatlan vagyonukat az Alsódabason szervezendő római katolikus plébánia javára örök alapítványként adományozták. Az adományozási okmányt Zimányi Alajos Pest-budai királyi közjegyző fogalmazta és Markovics Lázár váci kanonok szentesítette 1881. október 29-én.

- A templom építését Mónosfay Gyula balassagyarmati építész terve alapján 1883. június 12-én kezdték el. A kivitelezést Hajdu József kőműves és Filser Ferenc ács, váci vállalkozó mesteremberek végezték. A szükséges 240 000 téglát a soroksári gyárban vásárolták.

- Az épület tornyára 1884. május 29-én került fel ünnepélyesen a kereszt.
- A templom 1884. augusztus 30-ára minden szempontból tökéletesen felszerelve elkészült. Neszveda István (1811-1890) püspök, váci nagyprépost 1884. szeptember 20-án ünnepélyesen megáldotta és nyilvános istentiszteletre átadta.

- Az építkezés költségei:

tervrajz 191 Ft 26 kr.

kőművesmunka 23917 Ft 23 kr.

ács és asztalosmunka 9702 Ft 53 kr.

Oltárkép, 3 harang, keresztút 1482 Ft 76 kr.

Összesen 35293 Ft 78 kr.

- Egymanuálos, tízregiszteres orgonáját 1886-ban a ceglédi Bakos Károly építette, az ára 900 Ft volt, melynek teljes összegű kifizetését a templomalapító Halász Mária vállalta magára. Felszenteltetett 1886. június 29-én. 1914-ben a Rieger gyár, majd 1980-ban Kneifel Mihály átépítette. Az egyházközség 1995-ben egy teljesen elektronikus kétmanuálos Johannus orgonát vásárolt a meglévő mellé.
- A templomtorony három harangjának adatai:
  - Szent József harang: 91 kg, 55,5cm átmérőjű, öntötte: Szlezák László Budapesten, 1922-ben.
  - Szent István király harang: 160 kg, 66,5cm átmérőjű, öntötte: Walser Ferenc Budapesten, 1884-ben.
  - Boldogságos Szűz Mária harang: 295 kg, 82 cm átmérőjű, öntötte: Szlezák László, Budapesten, 1922-ben, Strupka József és neje, Tóth Lídia adományából.
- Alsódabast a váci püspökség 1917-ben szervezte plébániává, Historia domusa is ekkor kezdődik.
- A plébánia építése 1925-1942 között történt.
- Krizsek János plébános az 1930-as években működő alsódabasi polgári iskolában hitoktatóként vállalt szerepet. Az iskola megszűnésekor elérte, hogy a karmelita apácák által irányított gyóni zárdaiskola magántanulóként befogadta a bejáró növendékeket, akik felkészítésük után az ócsai polgárban tehették le vizsgáikat.
- Az oltárképet 1935-ben vásárolták a hívek adakozásából. A „Hit, remény, szeretet” című festmény Jakobey Károly (1826-1891) festőművész munkája és a gazdasági világválság időszakában elúszott Csajághy-vagyonból történt a kivásárlás.
- A templomkert kőkeresztjét 1937-ben Ujváry József és neje, Szaller Rozália emeltette.
- A gyülekezet a templom szomszédságában, 1907-ben egytantermes, egy tanerős iskolát működtetett, melyet 1910-ben két tanerősre bővítettek. Az 1930-as évek végén új tantermek és kántorlakás építésére került sor. Az iskolát 1948-ban államosították.
- 2008-ban a plébánia folytatásában közösségi házzal gyarapodott az egyházközség.
- 2014-ben a plébániával szembeni Szent István út 41. számú ingatlanon helyezték el V. Majzik Mária Szent István szobrát, mely adottság alapján a templom a város augusztus 20-i ünnepségeinek színhelyéül szolgál.
- A gyülekezet plébánosai: Puskássy László, Krizsek János, Cenki József, Barotai Imre, Süttő Miklós, Orosz János, Marozsi Ferenc, dr. Mátrai Benedek, Tibay László, Csonka Csaba, 2009-től pedig Szalka Mihály.

A 140 éve épült Alsódabasi Magyarok Nagyasszonya templom városunk centrumában található. Kultúrtörténeti értékeivel összhangban helyi védettség alatt áll, meghatározó eleme a városképnek és jelentős gyarapítója értéktárunk épített környezet kategóriájának is.

## Bibliográfia

- Chobot Ferenc: A Váczi Egyházmegye történeti névtára. Első rész: Az intézmények története. Vác, 1915. pp. 281-282.
- Szelle Kálmán, Lombár Pál, Péczely Béla dr.: Dabas városképi és műemléki vizsgálata. Városépítési Tervező Vállalat, Budapest, 1954. p. 13.
- Dercsényi Dezső (szerk.): Pest megye műemlékei I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1958. p. 314, 315, 317.
- Dr. Szokody Gyula: Dabas nagyközség műemléki jellegzetességei. In: Dr. Petri Edit – Dr. Torzsa István (szerk.): Tanulmányok a 700 éves Dabas történetéből. Dabas, 1975. p. 351.
- N. Császi Ildikó: Dabas helynevei. ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport, Budapest, 1992. p. 23.
- Diós István (főszerk.): Magyar Katolikus Lexikon II. kötet. *Bor-Éhe*. Szent István Társulat, Budapest, 1996. p. 503.
- Czagányi László:
- A Dabasi Református Egyházközség története tulajdon iratai tükrében. Dabasi Református Egyházközség, Dabas, 1993. p. 68, 72.
  - A régió templomai és fontosabb kápolnái – Alsódabasi római katolikus templom. In: A régió kalendáriuma. Schulcz Bt., Dabas, 1994. p. 62, 63, 91.
  - Emeltetett 125 éve Isten dicsőségére 1884-2009. Mátyus Bt., Dabas, 2009. 40 p.
  - Ezer dabasi pillanat. Pressman Nyomdaipari Bt., Dabas, 2010. p. 127.
- Dr. Bábel Balázs: Ajánlás – Szeretem Uram házad ékességét. In. Czagányi i. m. 2009. p. 3.
- Pásztor Győző: A Sári plébánia 300 éve. Kucsák Könyvkötészet és Nyomda, Vác, 2016. pp. 18-20, 24-25, 239.
- Valentyik Ferenc: Dabasi Halász Mária, az alsódabasi római katolikus templom alapítója. Honismeret, 2021/1. pp. 24-29.
- Dabas Város Önkormányzata Képviselő-testületének 40/2021. (XII. 3.) önkormányzati rendelete a településkép védelméről szóló 33/ 2018. (XII.17) önkormányzati rendelet módosításáról <https://or.njt.hu/onkormanyzati-rendelet/2021-40-SP-303>
- <https://www.alsodabasplebania.hu/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=HRLfjqARC90>

Összeállította: Valentyik Ferenc